

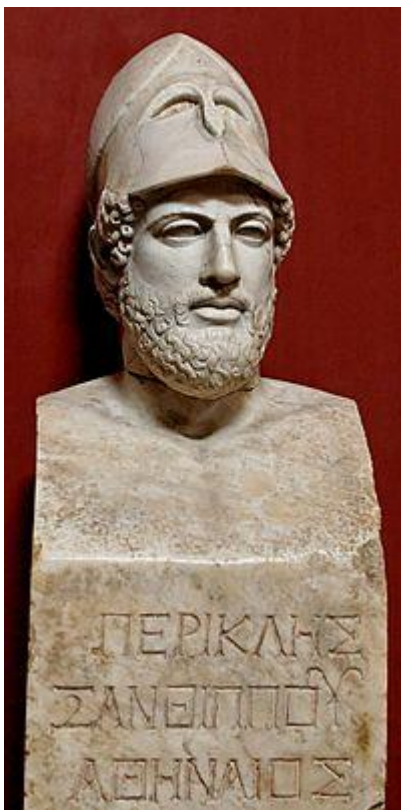
ΓΙΩΡΓΗΣ ΕΞΑΡΧΟΣ
(ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ / ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ)

• ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ •

ή

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

(Θουκυδίδου Ιστορίαι Β 34, 35-46)

«Λογω μεν δημοκρατία έργω δε
υπό του πρώτου ανδρός αρχή»
(Θουκυδίδης, Β 65)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2017

ISBN

Συγγραφέας: Γιώργης Έξαρχος

Τίτλος έργου: *Περικλέους Επιτάφιος ή Δημοκρατίας Εγκώμιον*

Α' Έκδοση: XXXXXXXXXXXX 2018

Πρόλογος κ.λπ.-Επιμέλεια-Διορθώσεις: Γ. Έξαρχος

Copyright 2018: Γιώργης Έξαρχος

& ΕΚΔΟΣΕΙΣ XXXXXXXXXXXX

Κεντρική διάθεση: XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

T.K. XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

τηλ.: XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

τηλεομ.: XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Η αναπαραγωγή αποσπασμάτων του παρόντος βιβλίου με οποιοδήποτε μέσο (φωτοτυπία, μικροφίλμ ή άλλη μηχανική ή ηλεκτρονική μέθοδο) επι-τρέπεται χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη ή του συγγραφέα με την προϋπόθεση ότι θα αναφέρεται η «πηγή» και ότι δεν θα εντάσσεται στο πλαίσιο των διατάξεων του Ν. 2121/1993 και της λοιπής ισχύουσας ελληνικής και διεθνούς Νομοθεσίας για κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας.

Της Λήδας

*«Έχει γὰρ ἐπιτρέχουσαν ἐν αὐτῇ χάριν
Ὅταν ἱστορίαν λέξις ἑμμετρος πλέκη.»
(Σκύμνος, 185-;! π.Χ.)*

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Στις 26 Ιουλίου 2007, ημέρα της Αγίας Παρασκευής, εγχειρίστηκα σε δημόσιο νοσοκομείο της χώρας μας, για «οξύ έμφραγμα», και –ευτυχώς– πήγαν όλα καλά. Πριν τη χειρουργική επέμβαση οι γιατροί μου “εγχείρησαν” δύο έντυπα για να τα υπογράψω, ότι δηλ. συναινώ στο να προβούν στις αναγκαίες ιατρικές πράξεις με τη συγκατάθεσή μου. Τα έντυπα είχαν τους εξής τίτλους: Το πρώτο: «Δήλωση συγκατάθεσης ασθενούς για αγγειοπλαστική» και το δεύτερο: «Δήλωση συγκατάθεσης ασθενούς για στεφανιογραφία». Τον «τύπο» των εγγράφων, που δεν τον αναδημοσιεύω εδώ, δεν τον γνωρίζει ο πολύς κόσμος, και διευκρινίζω ότι τέτοιου είδους... έγγραφα σπανίως τα υπογράφουν οι ασθενείς, διότι επιδίδονται σε συγγενικά πρόσωπά τους, με το λεκτικό σχήμα: «Βάλτε εδώ μια υπογραφή, για να μπορέσουμε να κάνουμε το χειρουργείο»!

Μια... υπογραφή, λοιπόν, σε «κείμενο» που στην κατακλείδα του –μεταξύ άλλων ενδιαφερόντων– γράφει και τα εξής:

«Πιθανές επιπλοκές από την εξέταση:

Η αγγειοπλαστική / στεφανιογραφία είναι πλέον μια συνηθισμένη πράξη, αλλά συνοδεύεται από μικρό ποσοστό επιπλοκών, που μερικές φορές μπορεί να είναι σοβαρές. Οι επιπλοκές αυτές είναι:

- 1. Αιφνίδιος θάνατος.*
- 2. Έμφραγμα του μυοκαρδίου.*
- 3.»*

Τούτη η διατύπωση μού προκάλεσε την απλή απορία: Όταν υπάρξει «αιφνίδιος θάνατος» μπορεί να ακολουθήσει το «έμφραγμα του μυοκαρδίου» κ.λπ.;

Η «απλή απορία» εξελίχθηκε σε «θέμα προς διερεύνηση». Τα ερωτηματικά που γεννιούνταν, το ένα ακολουθούσε το άλλο.

Τι είναι ζωή; Τι είναι θάνατος; Τι είναι ψυχή; Τι γίνεται μετά τον θάνατο; Υπάρχει μεταθανάτιος κόσμος, μεταθανάτια ζωή;...

Όλες οι σκέψεις και οι προβληματισμοί, γύρω από αυτά τα ερωτήματα, μου έρχονταν στη μητρική μου γλώσσα! Έτσι όπως μου έρχονταν τις/τους... αράδιασα στο χαρτί και δημοσιεύθηκαν στο βιβλίο μου **Ορεσκώοι** (Δίαυλος 2014), κεφ. VII. Μπάνα, *Τνιμα*, Σούφλιτλου, *Μοάρτια*, σ. 169-187.

Συνάμα, σκέφτηκα, αν υπήρχε... θάνατος, θα είχα την... χαρά να... ακούσω και «επιτάφιο λόγο» (αυτόν που σήμερα ονομάζουν «επικήδειο»), και ποιοι και τι άραγε θα έλεγαν, όταν οι όποιοι εκφωνητές ποτέ δεν θα προβληματίστηκαν για το «επέκεινα» και τη μεταφυσική –ή και την υλιστική– διάστασή του;

Τότε είπα στον εαυτό μου να «μεταγράψω» (ποιητική αδειά) σε στίχους τον «Περικλέους Επιτάφιον» του Θουκυδίδη, ώστε να υπάρχει μέτρο σύγκρισης για το τι σημαίνει «επιτάφιος λόγος».

Ο εκ Θρακών καταγόμενος **Θουκυδίδης Ολόρου** (~460-399/395 π.Χ.), *Αλιμούσιος πολίτης της Αθηναϊκής Δημοκρατίας*, πατέρας της επιστημονικής ιστοριογραφίας, με το έξοχο ιστορικό έργο του για τον *Πελοποννησιακό πόλεμο* (431-404 π.Χ.), πέρα από τις έξοχες επισημάνσεις του, χρήσιμες ως εργαλείο και για σημερινές πολιτικές και κοινωνικοοικονομικές αναλύσεις (τεράστια σχολή ορθολογικής διαλεκτικής σκέψης), έδωσε και το «πρότυπο» συγγραφής-εκφοράς «επιταφίου λόγου» με τον γνωστό *Περικλέους Επιτάφιον*.

Μόνο τέτοιοι «επιτάφιοι λόγοι» πρέπει να εκφωνούνται, όταν ασφαλώς συντρέχουν υπαρχτοί λόγοι, αλλιώς ας παν τον τεθνεώτα «σαν το σκυλί στ' αμπέλι», χωρίς παρηγορητική νεκρολογία!

Και ο *Περικλέους Επιτάφιος* δεν είναι μόνον ένας «επιτάφιος λόγος», αλλά πρωτίστως είναι ένας ύμνος προς τη Δημοκρατία. Αυτήν την έχουμε μεγάλη ανάγκη σήμερα, που οι εξουσιαστές έχουν βαφτίσει τη «σύγχρονη δικτατορία» τους σαν δημοκρατία, και με τον «νεοφιλελευθερισμό» τους και την «παγκοσμιοποίησή» τους, αλλάζουν τα φώτα στους λαούς... για το καλό τους.

Είθε αυτή τους η «δικτατορική πολιτική» (σαφώς αντιδημοκρατική) να μην επιφυλάσσει στο μέλλον δεινά για τους λαούς. Είθε ... Ίδωμεν!... Να δούμε τι επιφυλάσσουν όλοι τούτοι οι εξουσιαστές για τη γούνα μας.

Για αντίσταση προς όλα αυτά τα... τεκταινόμενα, συνδράμω με την **ποιητική απόδοση** του *Ευαγγελίου της Δημοκρατίας* (του Θουκυδίδη), δίνοντάς το έμμετρα και στη σύγχρονη γλώσσα μας, για να γίνει ευκολότερα κτήμα της έξοχης νεολαίας μας.

Ευελπιστώ ότι θα το χαρούν οι αναγνώστες, και ότι θα κατανοήσουν το τι σημαίνει **αληθινή δημοκρατία**. Γιατί η δημοκρατική ζωή είναι ωραία κι ας έχει βάσανα πολλά, πάρα πολλά!...

Θεσσαλονίκη, 17 Νοέμβρη 2017

Γιώργης Ξεαρχος

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ή

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

(34)

1. Μέσα στην ίδια χειμωνιά –λοιπόν– οι Αθηναίοι τα πατρικά τους έθιμα μ' ευλάβεια τηρώντας, δημόσιες έκαναν ταφές όσων έπεσαν πρώτοι σ' αυτόν εδώ τον πόλεμο, με τούτον δε τον τρόπο.
2. Εκθέτοντας τα κόκαλα μονάχα για δυο μέρες –εκείνων που σκοτώθηκαν– πάνω σε μια εξέδρα και πρόσφερε ό,τι ήθελε καθένας στον νεκρό του.
3. Όταν γινόταν η εκφορά, άμαξες μεταφέραν κυπαρισσένια φέρετρα – κάθε φυλή σε ένα· κι ήταν σε κάθε φέρετρο τα κόκαλα μονάχα των πεθαμένων της φυλής οπού ο καθείς ανήκε. Έν' άδειο μόνο φέρετρο κρατούσανε στα χέρια· το μεταφέραν σκεπαστό, τιμώντας έτσι εκείνους τους αφανείς και άγνωστους που έπεσαν στις μάχες και που –τυχόν– δεν βρέθηκαν να τους περισυλλέξουν.
4. Όποιος στην πόλη έμενε κι όποιος ξένος ποθούσε την εκφορά ν' ακολουθεί, μετείχε στην κηδεία· και τους νεκρούς συγγένισσες τότε μοιρολογούσαν στον τάφο όπου τους έθαβαν, κι έκλαιγαν και θρηνούσαν.
5. Τα φέρετρα αποθέτανε εις το νεκροταφείο –δημόσιο κοιμητήριο–, που είναι μες στην πόλη, στην πιο ωραία γειτονιά: ανέκαθεν κει θάβαν εκείνους που σε πόλεμο χάνονταν και πεθαίναν· εκτός απ' όσους έπεσαν νεκροί στον Μαραθώνα· γιατί κρίναν' εξέχουσα την αρετή εκείνων, γί' αυτό όλους τους έθαψαν στον τόπο όπου πέσαν.
6. Κι αφού τους έθαβαν, μετά, εις εκλεγμένος άντρας –από της πόλης τον λαό, και που όλοι θεωρούσαν πως ήταν σώφρων, συνετός, με σκέψη και με γνώση, και υπερερούσε φανερά στο κύρος απ' τους άλλους–, για των πεσόντων την τιμή επικήδειο εκφωνούσε, υμνώντας τους τα πρέποντα· μετά όλοι αναχωρούσαν.

7. Έτσι θάβανε τους νεκρούς. Αλλά και στου πολέμου τον χρόνο όταν τύχαινε, αυτοί πάντα κρατούσαν κάθε πατροπαράδοτο έθιμο της πατρίδας.
8. Για να τιμήσουν τους νεκρούς αυτούς που πρωτοπέσαν, διαλέχτηκε ο Περικλής, του Ξάνθιππου το τέκνο, λόγο επικήδειο να πει για όλους τους πεσόντες. Όταν η ώρα έφτασε, ανέβηκε στο βάθρο, που 'χε στηθεί ψηλό - ψηλό, να τον ακούνε όλοι, κι άρχισε με βροντολαλιά να λέει τα λόγια τούτα:

(35)

1. Οι πιο πολλοί που μίλησαν ως τώρα, επαινέσαν αυτόν που θεσμοθέτησε τον επιτάφιο λόγο, γιατί φρονούν, είναι καλό τέτοιος να εκφωνείται, για να τιμούμε τους νεκρούς που πέφτουν σε πολέμους. Για μένα είναι αρκετό, για έμπρακτα γενναίους στην πράξη, ν' αποδίδονται τιμές όπως ετούτες, που –βλέπετε– οργανώθηκαν στον τάφο με φροντίδα δημόσια για την ταφή, ώστε να μην υπάρχει ποτέ κανένας κίνδυνος οι πράξεις των γενναίων, που 'ναι οι περισσότεροι, να γίνουν απ' τον λόγο μονάχα όλες πιστευτές, που εκφωνεί ένας άντρας, είτε μιλήσει αυτός καλά είτε κακολογήσει.
2. Είναι λιγάκι δύσκολο κάποιος για να μιλήσει χωρίς να πει υπερβολές για ένα τέτοιο θέμα, που δύσκολα ξέρει κανείς ποια είναι η αλήθεια. Γιατί, όποιος προσωπικά τα πράγματα γνωρίζει και είναι σαν ακροατής καλόβουλος ν' ακούσει, ίσως ποτέ να νόμιζε πως λιγοστά δεν είναι απ' όσα ο ίδιος πιθυμά ή που τυχόν γνωρίζει ενώ αυτός που τίποτα δεν άκουσε, δεν είδε, ίσως μπορούσε για να πει από ζήλεια και φθόνο, ότι παρουσιάζονται κάποια διογκωμένα, αν παραπάνω άκουγε απ' όσα ο νους του στέργει. Διότι όταν λέγονται έπαινοι για τους άλλους, σ' έναν βαθμό τ' ανέχονται και μέχρι ενός σημείου. σ' ό,τι πιστεύει ο ακροατής ότι μπορεί να πράξει κι αυτός με τις δυνάμεις του απ' όσα έχει ακούσει.

Τα όσα βλέπει υπερβολή, αυτά δεν τα πιστεύει,
και τότε διακατέχεται μονάχα από φθόνο.

3. Όμως απ' τους παλιότερους ορθά αυτά κριθήκαν,
γί' αυτό και πρέπει τώρα εγώ το έθιμο να τηρήσω,
να κάνω μια προσπάθεια να ικανοποιήσω
του καθενός την πεθυμιά, την άποψη, τη γνώμη,
σε όσο μεγαλύτερο βαθμό τα καταφέρω.

(36)

1. Αρχίζω να εξιστορώ πρώτα τα των προγόνων·
διότι, είναι δίκαιο, μα κι επιβεβλημένο,
σε καταστάσεις σαν κι αυτή, τούτους να τους τιμούμε,
και να τους μνημονεύουμε· κάτι γί' αυτούς να πούμε.
Γιατί αυτοί στην πόλη μας μόνιμα κατοικώντας,
από γενιά σ' άλλη γενιά, σε μας την παραδώσαν
ως μια πατρίδα ελεύθερη, χάρη στη λεβεντιά τους.
2. Όλοι αυτοί είν' άξιοι δημόσιου επαίνου,
κι ακόμα περισσότερο, όλων οι πατεράδες·
διότι όσα απόχτησαν κι όσα κληρονομήσαν
τώρα να ηγεμονεύουμε και να 'χουμε με κόπο,
σ' εμάς τα κληροδότησαν, στους ζωντανούς τού τώρα.
3. Αυτή μας την κληρονομιά –στο πιο μεγάλο μέρος–,
όσοι τώρα βρισκόμαστε σε ώριμη ηλικία,
κι άλλο την αυγατίσαμε· έτσι μ' όλα τα μέσα
την πόλη κάναμε ισχυρή, να μη της λείπει κάτι,
να βρίσκεται σ' αυτάρκεια σε πόλεμο και ειρήνη.
4. Τα έργα τα πολεμικά αυτών θα επαινέσω,
γιατί μ' αυτά αποκτήθηκε το καθετί στην πόλη,
όταν εμείς ή οι γονείς πάντα με προθυμία
κάθε εχθρό αποκρούσαμε, Έλληνες ή βαρβάρους,
τότε που επιτίθεντο σε μας και στην πατρίδα·
όμως να μη μακρηγορώ μπρος σ' όσους το γνωρίζουν,
οπότε επιτρέψτε μου για να τα παραλείψω.
Πώς 'μείς τα κατορθώσαμε και τα 'χουμε πετύχει,
με ποιο ακριβώς πολίτευμα, του βίου ποιους κανόνες,
ώστε σ' αποτελέσματα λαμπρά να 'χουμε φτάσει;
Θα τ' αναφέρω απ' την αρχή· μετά θα συνεχίσω
στον έπαινο για τους νεκρούς που βρίσκονται εμπρός μας,

γιατί θαρρώ πως ταιριαστό είναι να ειπωθούνε,
σε τούτη την περίσταση, και όλοι να τ' ακούσουν,
ντόπιοι, ξένοι με προσοχή· συμφέρει όλο το πλήθος.

(37)

1. Πολίτευμα 'μείς έχουμε, που δεν ζηλεύει άλλων
τους νόμους, κι ούτε προσπαθεί να μιμηθεί εκείνους,
αλλ' αντιθέτως είμαστε παράδειγμα για κάποιους,
κι όχι των άλλων μιμητές· και όλοι το γνωρίζουν.
Και τ' όνομά του –επειδή στους λίγους δεν πατάει,
αλλά μονάχα στους πολλούς– είναι **δημοκρατία**.
Και με τους νόμους σύμφωνα, εδώ έχουνε όλοι
τα ίδια δικαιώματα τις διαφορές να λύνουν·
και σ' ό,τι, όμως, αφορά του καθενός τη δράση,
μπορεί να διακρίνεται σ' όποιον τομέα θέλει.
Έτσι, δημόσιο αξίωμα στην πόλη αυτός θα παίρνει,
όχι βάσει του κόμματος –που ανήκει ή ψηφίζει–,
μα πάντα αξιοκρατικά και βάσει ικανοτήτων·
δεν εμποδίζεται κανείς άσημος λόγω φτώχειας
ν' ασκήσει αξιώματα δημόσια όταν ο ίδιος,
ενώ μπορεί κάτι καλό στην πόλη να προσφέρει.
2. Ζούμε εδώ ελεύθεροι κι αυτόβουλοι πολίτες,
τόσο ως προς τις σχέσεις μας όσο κι ως προς την πόλη,
χωρίς να υπάρχει ανάμεσα καμία υποψία
στην καθημερινότητα, αλλά και στις δουλιές μας,
κι ούτε ποτέ οργιζόμαστε κατά του γείτονά μας,
εάν αυτός για ηδονή πράξει κάτι για κείνον.
Δεν κιτρινίζει η όψη μας από τέτοια συμβάντα,
εάν δεν είναι βλαπτικά για τους άλλους ανθρώπους,
κι είναι συμβάντα πάντοτε που προκαλούνε λύπη.
3. Στον βίο τον ιδιωτικό – στις συναναστροφές μας,
δεν είμαστ' ενοχλητικοί ποτέ μας σε κανέναν·
και στη δημόσια ζωή σεβόμαστε τους νόμους
και δεν τους παραβαίνουμε, μα πάντοτε εμπράκτως
στους άρχοντες υπακοή δείχνουμε σαν κατέχουν
δημόσια αξιώματα κι είναι στην εξουσία·
μα τον μεγάλο σεβασμό τον δείχνουμε στους νόμους
εκείνους που θεσπίζονται για τους αδικουμένους,

να τους παρέχουν δηλαδή στοργή και προστασία·
κι έχουμε μέγα σεβασμό στους άγραφους τους νόμους,
που όταν κανείς τους παραβεί, ντροπή μονάχα φέρνει.

(38)

1. Για την ξεκούραση του νου, σκεφτήκαμε, απ' τους κόπους,
αγώνες να οργανώνουμε, δημόσιες θυσίες,
στου έτους τη διάρκεια· μα και για τον καθένα
φροντίσαμε το σπιτικό να 'ναι καλό, δικό του·
διότι όποιος χαίρεται ετούτα κάθε μέρα,
λύπη και δυσαρέσκεια αμέσως τ' αποβάλλει.
2. Ακόμα, λόγω δύναμης, που έχουμε στην πόλη,
τα πάντα εισάγονται σ' αυτήν – εκ πάσης γης τα πάντα·
όμως συμβαίνει σ' όλους μας προϊόντα να χαρούμε
και να τ' απολαμβάνουμε που εδώ δημιουργούμε
πάντοτε μ' ευχαρίστηση· δεν είν' αυτά καθόλου
σε κάτι πιο ευχάριστα στο να τ' απολαμβάνεις,
σε σχέση με των αλλωνών ανθρώπων τα προϊόντα.

(39)

1. Τεράστια διαφορά έχουμε απ' τους εχθρούς μας,
στην τέχνη την πολεμική και στην προετοιμασία.
Γιατί σ' εμάς είναι κοινή η πόλη στους πολίτες,
χωρίς ποτέ να διώχνουμε τους ξένους αν κανείς τους
μάθει η δει κάτι που 'μείς δεν έχουμε αποκρύψει,
τέτοιο που σαν το 'δει εχθρός μπορεί όφελος να 'χει.
Καθότι εμείς πιστεύουμε, πióτερο απ' ό,τι άλλο,
όχι στις προπαρασκευές πολέμων ή σε κόλπα
–πολεμικά τεχνάσματα– κι άλλα τέτοια παρόμοια,
μα μόν' στη γενναιότητα που απ' την καρδιά πηγάζει,
την ώρα που στον πόλεμο είν' αναγκαία η δράση.
Γί αυτό και στην εκπαίδευση επίπονα ασκούνται
οι νέοι μας κι επιζητούν να διακριθούν σ' ανδρεία,
ενώ εμείς κι αν άνετο διάγουμε τον βίο,
ριχνόμαστε στον κίνδυνο, όσο κι αν είναι μέγας,
όχι λιγότερο απ' αυτούς, για λεύτερη πατρίδα.
2. Και νά-την η απόδειξη γί αυτά που αναφέρω:

[13]

Και οι Λακεδαιμόνιοι ποτέ τους μοναχοί τους,
μα με συμμάχους πάντοτε εκείνοι εκστρατεύουν
ενάντια στη χώρα μας· όπως κι εμείς, σαν πάμε
σε άλλων χώρα με στρατό – πολεμική εκστρατεία,
παρ’ όλο που μαχόμαστε –σαφώς– σε ξένη χώρα,
νικούμε τούτους εύκολα, παρότι πολεμούνε
κι αμύνονται να σώσουνε τα πάτρια εδάφη.

3. Κανείς στρατός δεν μπόρεσε ως τώρα να νικήσει
συνολικά τη δύναμη που έχει ο στρατός μας·
γιατί φροντίσαμε πολύ πρώτα το ναυτικό μας,
μα και γιατί εις τη στεριά και σε πολλά σημεία
στέλναμε ολιγάριθμο στρατό από μας τους ίδιους.
Όταν νικούσαν οι εχθροί –στην όποια σύγκρουσή μας–,
ενώ νικούσαν μερικούς, καυχιόνταν ότι τάχα
όλους μας κατατρόπωσαν κι όλους μας αποκρούσαν,
αν και ήταν στον πόλεμο λίγοι δικοί μας άντρες.
4. Εάν στ’ αλήθεια θέλουμε άνετα για να ζούμε,
χωρίς επίπονη άσκηση, εκπαίδευση ή αντρεία,
κάτι που δεν ορίζεται ντε και καλά απ’ τους νόμους,
μα μόνο απ’ τις συνήθειες – τους τρόπους της ζωής μας,
πρέπει το πλεονέκτημα απέναντι στους άλλους
όλοι να το γνωρίζουμε, και το επισημαίνω:
Εμείς δεν κουραζόμαστε ποτέ εκ των προτέρων,
γιατί, αλλιώς, πολεμικά δεινά θα μας προσμένουν·
κι όταν πια αντιμέτωποι μ’ αυτά εμείς βρεθούμε,
για την πατρίδα όλοι μας μ’ αγάπη πολεμούμε·
γινόμαστε πιο τολμηροί, σε σύγκριση μ’ εκείνους
που προσπαθούν αδιάκοπα καλά να οργανωθούνε,
ώστε να ’χουν καλό στρατό σ’ άλλους να επιτεθούνε.
Ως προς αυτό η πόλη μας θαυμάζεται απ’ τους άλλους,
κι αξίζει να θαυμάζεται και ως προς όλα τ’ άλλα.

(40)

1. Το όμορφο και τέλειο εμείς καλλιεργούμε,
χωρίς δε μαλθακότητα πάντα φιλοσοφούμε¹

¹ «Φιλοκαλούμεν τε γαρ μετ’ ευτελείας και φιλοσοφούμεν άνευ μαλακίας»

τον πλούτο τότε βλέπουμε μόνο σαν ευκαιρία έργα να πραγματώνουμε, κι όχι σαν μια αιτία να βγαίνουμε δημόσια να κομπορημονούμε, τι βιος και πλούτο έχουμε και πόσο πλούσια ζούμε. Όταν τη φτώχεια του κανείς δημόσια δηλώνει, αυτό δεν είναι για ντροπή. Αλλά σαν το βουλώνει, είν' μεγαλύτερη ντροπή αν προσπαθεί με τρόπο να αποφύγει τη δουλειά, τον κάματο, τον κόπο.

2. Υπάρχει η δυνατότητα οι ίδιοι εμείς, συγχρόνως, στο να καταπιανόμαστε –όχι ο καθένας μόνος– με τα δικά μας πράγματα, μ' όλες τις υποθέσεις, για θέματα πολιτικά και όλων μας τις σχέσεις. Στα δε επαγγελματικά αυτό που ένας κάνει, είν' εντελώς αλλιώτικο απ' ότι ο άλλος φτιάχνει· αλλ' όμως τα πολιτικά πράγματα και οι δύο άπταιστα τα γνωρίζουνε σαν άσμα από ωδέιο. Κοινή έχουμε φρόνηση πως όποιος δεν μετέχει σε πράγματα πολιτικά ή πως δεν τα κατέχει, δεν πάει να πει ότι 'ναι αυτός φιλήσυχος πολίτης· ίσως να 'ναι ένας άχρηστος, αγύρτης και αλήτης. Στην πόλη μας εκφράζουμε κρίσεις και αποφάσεις, πάντοτε λογαριάζοντας και άλλων τις προτάσεις· με σύνεση σκεφτόμαστε και δημοσίως μόνο, προτείνοντας και πράγματα που απαιτούνε πόνο, ή κρίνοντας των άλλων τις θέσεις και τα λάθη, για τα δημόσια πράγματα. Γιατί δεν φέρνουν βλάβη τα λόγια όταν ειπωθούν σ' έργα που 'ναι να γίνουν. Είναι επιβλαβέστερο οι πολίτες όταν μείνουν χωρίς καμιά ενημέρωση – χωρίς να φωτιστούνε, για όλα που τους αφορούν κι έχουν λόγο να πούνε, προτού επιχειρήσουμε στην πόλη αυτά που πρέπει, όταν ξεκάθαρη άποψη γι' αυτά ο πολίτης έχει.
3. Ακόμα μια διαφορά σας λέω που 'χει ουσία, το πώς ασκείται δηλαδή εδώ κι αλλού η εξουσία. Σκεφτόμαστε με σύνεση και πάντοτε τολμούμε ορθά να πραγματώσουμε τα όσα επιχειρούμε. Οι άλλοι, της αμάθειας οπλίζονται το θάρρος, κι ο δισταγμός της σκέψης τους είναι ο μόνος φάρος. Πρέπει να θεωρήσουμε: ψυχή γενναία έχουν

όσοι γνωρίζουν άριστα κι απόλυτα κατέχουν
τις φοβερές συνέπειες συγκρούσεων και πολέμων,
και της ειρήνης τα καλά που δίνει ο θεός - δαίμων
και μ' όλ' αυτά δεν προσπαθούν κινδύνους ν' αποφύγουν,
για την πατρίδα πέφτουνε και την ψυχή τους δίνουν.

4. Σ' ό,τι αφορά στην αρετή: για τους πολλούς δεν φτάνει.
Μόνον όποιος ευεργετεί μπορεί φίλους να κάνει·
γιατί ευεργετούμενοι φίλους δεν αποκτούμε,
μα μόνο χειροπόδαρα ίσως -τότε- δεθούμε.
Εκείνος που ευεργετεί μπορεί να μένει φίλος,
αληθινά όταν συμπαθεί -κι όχι από πίσω σκύλος-,
ευγνωμοσύνη εισπράττοντας και πάντα εν συμπαθεία,
για όσα αυτός προσέφερε με την ευεργεσία.
Όποιος ευεργετήθηκε χρωστάει ευγνωμοσύνη
και νιώθει πάντα άβολα - γιατί, αν υπάρχει ευθύνη,
στον ευεργέτη του κι αυτός κάτι πρέπει να δώσει,
μ' ευεργεσία φιλική, ώστε ν' ανταποδώσει·
όχι στον ευεργέτη του κάνοντας κάποια χάρη,
μ' απλά εξοφλεί το χρέος του για κάτι που 'χε πάρει·
γί' αυτό και δεν μπορεί πιστός να είναι στη φιλία·
χρωστά στον ευεργέτη του... κοτζάμ ευεργεσία!
5. Μόνο εμείς ξεκάθαρα τους άλλους βοηθούμε,
χωρίς να υπολογίζουμε πώς θα ωφεληθούμε,
κινούμενοι απ' το φρόνημα για την ελευθερία,
κι απ' την αρχή «το ευεργετείν, συμβάλλει στη φιλία».

(41)

1. Και συνοψίζω, λέγοντας πως μέσα στην Ελλάδα
η πόλη μας συνολικά είναι κέντρο παιδείας,
κι ότι ο καθένας από μας μπορεί να εμφανίσει,
ως άντρας -επαρκέστατο- παντού τον εαυτό του,
πολύ δραστηριότητα, με χάρες σ' ό,τι κάνει,
και μ' επιδεξιότητα αφάνταστα μεγάλη.
2. Και μη νομίζετε αυτά είναι παχιές κουβέντες
για τούτη την περίσταση, και μόνο για το τώρα,
κι όχι πραγματικότητα - βεβαιωμένη αλήθεια,
που αποδεικνύει έξοχα τη δύναμη της πόλης·
δύναμη που αποκτήσαμε εμείς με τέτοιους τρόπους.

[16]

3. Γιατί 'ναι η μοναδική απ' τις παρούσες πόλεις,
αληθινά πιο ισχυρή κι από τη φήμη που έχει
και η μόνη που ούτε στον εχθρό δικαίωμα δεν δίνει,
πώς τάχα η ίδια βλάπτεται από τέτοιους πολίτες·
και ούτε δίνει αφορμή ποτέ της στους συμμάχους,
να εκφράσουνε παράπονα για τ' ότι τάχα εκείνοι
απ' αναξίους άρχονται κι ανάξια κυβερνώνται.
4. Ξεκάθαρα, χειροπιαστές δίνουμε αποδείξεις
για όλη μας τη δύναμη, με μάρτυρες που ξέρουν·
γί' αυτό και θαυμαζόμαστε τώρα από τους πάντες,
μα και θα θαυμαζόμαστε απ' τους επερχομένους,
χωρίς ανάγκη να 'χουμε κάποιος να μας υμνήσει·
ο Όμηρος ή υμνητής άλλος να μας παινεύει,
που με τους στίχους του μπορεί λίγο για να μας τέρψει·
ενώ τα όσα κάνουμε μπορεί να διαψευστούνε
απ' την αλήθεια που 'χουνε πάντα τα γεγονότα,
αφού εξαναγκάσαμε και θάλασσες κι εδάφη
να υποστούν την τόλμη μας και να υποταχτούνε·
και έτσι στήσαμε παντού αιώνια μνημεία,
που να θυμίζουν σ' όλους μας κάθε ανδραγαθία
εις τους εχθρούς ενάντια, αλλά κι υπέρ των φίλων.
5. Για τέτοια πόλη έπεσαν μαχόμενοι γενναία,
τούτοι οι προκείμενοι νεκροί· γιατί έκριναν καθήκον
το να μην επιτρέψουνε να τους την αφαιρέσουν·
κι όσοι 'μαστε πια ζωντανοί με προθυμιά μεγάλη
μπορούμε να υποφέρουμε για χάρη της τα πάντα.

(42)

1. Γί' αυτό και μακρηγόρησα, ώστε το μεγαλείο,
που κουβαλά η πόλη μας, θέλησα να σας δείξω,
κι ότι αγωνιζόμαστε για πράγματα σπουδαία,
πολλάκις μεγαλύτερα από εκείνα όπου
οι άλλοι αγωνίζονται για να τα απολαύσουν·
μα και συνάμα θέλησα διά να καταδείξω,
με πράγματα χειροπιαστά, τον έπαινο που πρέπει,
σε άνδρες σαν κι αυτούς εδώ, που τώρα προς τιμήν τους
τούτον τον επικήδειο εκφέρω ενώπιόν σας.
2. Τα πιο πολλά του έπαινου τα 'χω αναφέρει ήδη.

[17]

- Γιατί τ' ανδραγαθήματα αυτών και των ομοίων
δόξα και λάμψη έδωσαν πέφτοντας για την πόλη,
που έως τώρα ύμνησα για όλα τα σπουδαία,
και λίγοι μόνο Έλληνες έχουνε τέτοια φήμη,
για έργα σαν αυτά εδώ τούτων των πεθαμένων.
Νομίζω πως ο θάνατος αυτών αποδεικνύει
του κάθε άνδρα χωριστά την αρετή - το θάρρος,
ήτοι τη γενναιότητα, που σ' όλους φανερώνει
πως πρώτη και στερνή φορά ζήσαν γι' αυτήν την πόλη.
3. Για τους κακούς είναι σωστό τέτοια να προβληθούνε,
για την πατρίδα ποιοι και πώς κάναν ανδραγαθίες,
και τη ζωή τους έδωσαν σε μάχες και πολέμους·
γιατί αυτοί με το αγαθό κάθε κακό αφάνισαν,
κι ωφέλησαν εις την κοινή προσπάθεια την πόλη,
απ' ό,τι τη ζημίωσαν οι ίδιοι ως ιδιώτες.
4. Από ετούτους τους νεκρούς κανείς δειλός δεν ήταν,
δείχνοντας την προτίμηση τον πλούτο ν' απολαύσει,
που ενδεχομένως θα έφτιαχνε κάποια στιγμή στο μέλλον,
κι ούτε ποτέ απέφυγε κινδύνους εξ αιτίας
κάποιας ελπίδας -απ' αυτές- οπού παρέχει η φτώχεια,
πως όποιος πάψει να 'ν' φτωχός στο μέλλον θα πλουτίσει.
Απ' όλα αυτά θεώρησαν εχθρών την τιμωρία,
ωσάν την πλέον ποθητή· κι έτσι απ' τους κινδύνους
διαλέξανε τον θάνατο για να εκδικηθούνε
και τιμωρήσουν τους εχθρούς, όσο κι αν κινδυνεύουν.
Έλπιζαν δε στην έκβαση του αβέβαιου αγώνα,
γιατί χρέος μοναδικό στη μάχη θεωρούσαν
να 'χουνε στις δυνάμεις τους μεγάλη εμπιστοσύνη,
πώς ν' αντιμετωπίσουνε αυτό που 'χαν εμπρός τους.
Κι όταν, λοιπόν, βρεθήκανε στο μέσον του κινδύνου,
έκριναν προτιμότερο στη μάχη να πεθάνουν,
παρά να υποχωρήσουνε και έτσι να σωθούνε.
Απέφυγαν κάθε ντροπή που φέρνει η δειλία,
κι αμύνθηκαν ηρωικά «σώματι και ψυχή τε»·
η δε τύχη τους άλλαξε σε μια στιγμή τον βίο·
έδιωξαν κάθε φόβο τους κι έλπιζαν να νικήσουν·
μη θέλοντας να νικηθούν, στη μάχη πέσαν όλοι·
κι είναι λαμπροστεφάνωτοι στις δόξας το περβόλι.

1. Κι αυτοί εδώ αναδείχτηκαν άξια παιδιά της πόλης.
Όσοι εδώ ζείτε, να εύχεστε, το φρόνημά σας όταν
στραφεί ενάντια στους εχθρούς, μικρότερο να φέρει
κίνδυνο στον καθένα σας. Αλλά μην ανεχθείτε,
να 'ναι πιο λίγο τολμηρό μπρος στους εχθρούς, ποτέ σας,
κρίνοντας όχι μοναχά με λογική τα οφέλη,
για τα οποία δύναται κάποιος να σας μιλήσει
επί πολύ και φλύαρα - τα ξέρετε οι ίδιοι,
όταν συχνά αναφέρετε, πόσα καλά υπάρχουν
σαν αντιστέκεται κανείς εις τους εχθρούς ενάντια.
Και ξέρετε πόσα καλά υπάρχουν σαν συμβαίνει
να αποκρούονται οι εχθροί. Και κάτι παραπάνω:
Όταν κανείς καθημερινά μπορεί για να θαυμάσει
της πόλης μας τη δύναμη, για την οποία πρέπει
μέγα πάθος ερωτικό να δείξουμε κι αγάπη.
Και όταν κάποτε φανεί πως πόλη είναι μεγάλη,
δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι αυτό συμβαίνει
αφότου άνδρες τολμηροί, που γνώριζαν το χρέος,
εις τα πεδία των μαχών, ντροπής αίσθημα είχαν·
γι' αυτό ξαναδοκίμαζαν όταν αποτυγχάναν,
γιατί δεν έκριναν σωστό την πόλη να στερήσουν
από τη γενναιότητα που έπρεπε να δείξουν,
οπότε και προσέφεραν στην πόλη τη ζωή τους,
σαν ό,τι πιο καλύτερο και πιο ακριβό που είχαν.
2. Διότι όλοι δίνοντας το σώμα για την πόλη,
αγέραστο έπαινο έπαιρνε ξεχωριστά ο καθένας,
και τάφο επισημότατο· και όχι σαν εκείνον,
'κεί που 'ν' θαμμένοι οι πιο πολλοί· αλλά σε τέτοιον τάφο,
οπού κάνει τη δόξα τους αθάνατη να μένει,
και αναφέρεται ρητά σε κάθε ευκαιρία,
είτε για λόγια πρόκειται είτε για πράξεις κι έργα.
3. Στους άνδρες τους επιφανείς η κάθε γη 'ναι τάφος²
και δεν το λέει μοναχά στη χώρα τους μια στήλη,
μια επιγραφή επιτύμβια, μα και στις άλλες χώρες
–μες στην ψυχή του καθενός–, άγραφη μένει μνήμη,

² «ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος»

- όχι γί' αυτά που έπραξαν μα για το φρόνημά τους.
4. Αυτούς, λοιπόν, τώρα, εσείς επάξια μιμηθείτε, μιας κι ευτυχία –ξέρετε– σημαίνει ελευθερία· κι ελευθερία –για όλους μας– σημαίνει την ανδρεία. Οπότε, μη δειλιάζετε μπροστά εις τους κινδύνους, που κρύβει ένας πόλεμος, λεύτερα για να ζείτε.³
 5. Γιατί δεν θα 'ταν δίκαιο να χάσουν τη ζωή τους όσοι σ' αλήθεια δυστυχούν και δεν έχουν ελπίδα κάποιο καλό να τους συμβεί στου βίου τους τα χρόνια· μα κι όσοι στην υπόλοιπη ζωή τους κινδυνεύουν στη ζήση τους για να βρεθούν σε άσχημες συνθήκες, ακόμα πιο χειρότερες, αν τύχει κι αποτύχουν.
 6. Γιατί στον άνδρα προκαλεί πολύ μεγάλο πόνο –στον άνδρα που 'χει φρόνημα–, πόνο οπού προκύπτει με οδυνηρή ταπείνωση από δειλία στη μάχη, παρά σαν έρθει ο θάνατος χωρίς να τότε νιώσει, την ώρα που σε έξαρση βρίσκεται πολεμώντας, και μ' άλλους αγωνίζεται και προσδοκεί μ' ελπίδα.

(44)

1. Γί' αυτό γονείς των τωρινών νεκρών, που 'στε παρόντες, δεν θε' να κλαίω πιότερο, αλλά θα προσπαθήσω με λόγια ορθά και φρόνησης να σας παρηγορήσω. Γιατί η ζωή τους πέρασε με αλλαγές της τύχης· και ευτυχία είναι αυτό, όταν η μοίρα δώσει λαμπρό και τίμιο θάνατο· όπως συμβαίνει τώρα, μ' αυτούς εδώ, που 'ναι νεκροί· ή όταν πάλι δώσει λύπη τόσο τιμητική, σαν τούτη που σεις ζείτε· όμως γί' αυτούς ο βίος τους στο τέλος έχει φτάσει, όμως η ευτυχία τους σε τούτους έχει σβήσει, όταν το τέλος της ζωής τον κύκλο έχει κλείσει.
2. Θαρρώ πως είναι δύσκολο να σας παρηγορήσω, γί' αυτούς εδώ που χάσατε· και πάντα θα θυμάστε, όταν άλλους θα βλέπετε εδώ να ευτυχούνε, και θα 'ρχεται στη μνήμη σας ότι κι εσείς οι ίδιοι

³ «ους νυν υμείς ζηλώσαντες και το ευδαίμον το ελεύθερον, το δ' ελεύθερον το εύψυχον κρίναντες μη περιοράσθε τους πολεμικούς κινδύνους»

- χαιρόσασταν παρόμοια. Όμως, κανείς λυπάται
 όχι γιατί θα στερηθεί κάτι που στη ζωή του
 ποτέ του δεν δοκίμασε, αλλά γι' αυτό μονάχα,
 που είχε και που έχασε και του 'τανε συνήθεια.
3. Δείξτε καρτερικότητα, και έχετε ελπίδα,
 πως θα 'χετε άλλα παιδιά, όσοι νιοί 'στε ακόμα,
 και σ' ηλικία γόνιμη για να τεκνοποιήστε.
 Και στη ζωή του καθενός παιδιά σαν γεννηθούνε,
 σε κάποιους θα 'ναι η αφορμή ώστε να ξεχαστούνε
 της φαμελιάς τους οι νεκροί. Αλλά και πέραν τούτου,
 η γέννηση άλλων παιδιών στην πόλη χρησιμεύει,
 διπλά, θα 'λεγα, τριδίπλα, καθότι αυτή ποτέ της
 δεν πρόκειται να ερημωθεί και ασφαλής θα είναι.
 Γιατί δεν είναι δίκαιο –κατά τον ίδιο τρόπο–
 ν' αποφασίζουνε αυτοί, που όταν κινδυνεύουν
 να μη θέλουνε όμοια, μαζί μ' όλους τους άλλους,
 να βρίσκονται σε κίνδυνο τα τέκνα τα δικά τους.
4. Όσοι –πάλι– γεράσατε, να θεωρείτε κέρδος
 που ευτυχισμένα ζήσατε στα πιο πολλά σας χρόνια,
 και ότι στα υπόλοιπα –πιο λίγα είν' αλήθεια–
 θα έχετε ανακούφιση μ' αυτών εδώ τη δόξα.
 Γιατί μες στα γεράματα ένα μονάχα μένει,
 όχι δίψα για το πολύ ή το μεγάλο κέρδος
 –όπως πολλάκις λέγεται από κάποιους στην πόλη–,
 αλλά η δίψα για τιμές, που ευχαριστεί τους πάντες.

(45)

1. Όσοι παρόντες είστε εδώ, τέκνα ή αδελφοί πεσόντων,
 δύσκολο αγώνα δίνετε, κι αυτών φανείτε αντάξιοι,
 γιατί οι πάντες τους νεκρούς συνήθως επαινούνε·
 κι όση αν επιδείξετε υπέροχη ανδρεία,
 ποτέ εσάς ισάξιους δεν πρόκειται να κρίνουν,
 αλλά κάπως κατώτερους. Γιατί, πάντα, στους ζώντες
 φθόνος μέγας επικρατεί προς τον αντίπαλό τους·
 κι όποιον δεν αντιστέκεται, με εύνοια τιμούνε.
2. Αν πρέπει –όμως– για να πω για τις γυναίκες κάτι,
 κυρίως για την αρετή οφείλω να μιλήσω,
 εκείνων που θα μείνουνε χήρες πια από τώρα,

[21]

έτσι με μια παραίνεση λιγόλογη τους λέω:
Μεγάλη δόξα και τιμή είναι να μη φανείτε
εσείς ποτέ κατώτερες απ' τη δική σας φύση·
κι όσο πιο λίγο γίνεται εσάς να κουβεντιάζουν
οι άνδρες επαινετικά ή και κακολογώντας.

(46)

1. Σύμφωνα με τα έθιμα εξέθεσα με λόγια,
όσα εγώ θεώρησα κατάλληλα πως είναι,
να τιμηθούνε έμπρακτα τούτοι εδώ οι πεσόντες,
που ήδη έχουνε ταφεί «δαπάνη δημοσία»·
κι από την άλλη η πόλη μας αναλαμβάνει τώρα
απ' τον δημόσιο κορβανά να θρέψει τα παιδιά τους,
ώσπου να γίνουν έφηβοι, θέτοντας ως βραβείο
σε τέτοια αγωνίσματα, ωφέλιμο στεφάνι,
που στους πεσόντες δίνεται, μα και στους επιζώντες.
Γιατί όπου ορίζονται της αρετής βραβεία,
εκεί πολίτες άριστοι την πόλη κατοικούνε.
2. Και τώρα, αφού έκλαψε ο καθένας τον νεκρό του,
περήφανα, γαλήνια, ας πάει στο σπιτικό του.

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

(Θουκυδίδου Ιστορίαι Β 34, 35-46)

[34] [34.1] Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι Ἀθηναῖοι τῷ πατρίῳ νόμῳ χρώμενοι δημοσίᾳ ταφὰς ἐποίησαντο τῶν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ πρώτων ἀποθανόντων τρόπῳ τοιῷδε. [34.2] τὰ μὲν ὅσα προτίθενται τῶν ἀπογενομένων πρότερον σκηνην ποιήσαντες, καὶ ἐπιφέρει τῷ αὐτοῦ ἕκαστος ἢν τι βούληται· ἐπειδὴν δὲ ἡ ἐκφορὰ ἦ, λάρνακας κυπαρισσῖνας ἄγουσιν ἅμαξαι, φυλῆς ἐκάστης μίαν· ἔνεστι δὲ τὰ ὅσα ἦς ἕκαστος ἦν φυλῆς. μία δὲ κλίνη κενὴ φέρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἱ ἂν μὴ εὐρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν. [34.4] ξυνεκφέρει δὲ ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων, καὶ γυναῖκες πάρεσιν αἱ προσήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον ὀλοφυρόμεναι. [34.5] τιθέασιν οὖν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα, ὃ ἐστὶν ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστείου τῆς πόλεως, καὶ αἰεὶ ἐν αὐτῷ θάπτουσι τοὺς ἐκ τῶν πολέμων, πλήν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι ἐκείνων δὲ διαπρεπῆ τὴν ἀρετὴν κρίναντες αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον ἐποίησαν. [34.6] ἐπειδὴν δὲ κρύψωσι γῆ, ἀνὴρ ἡρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως, ὃς ἂν γνώμη τε δοκῆ μὴ ἀξύνετος εἶναι καὶ ἀξιῶσει προήκη, λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα· μετὰ δὲ τοῦτο ἀπέρχονται. [34.7] ὧδε μὲν θάπτουσιν· καὶ διὰ παντὸς τοῦ πολέμου, ὅποτε ξυμβαίῃ αὐτοῖς, ἐχρῶντο τῷ νόμῳ. [34.8] ἐπὶ δ' οὖν τοῖς πρώτοις τοῖσδε Περικλῆς ὁ Ξανθίππου ἠρέθη λέγειν. καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμβανε, προελθὼν ἀπὸ τοῦ σήματος ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπὶ πλεῖστον τοῦ ὀμίλου, ἔλεγε τοιάδε.

[35] [35.1] Ὅι μὲν πολλοὶ τῶν ἐνθάδε ἤδη εἰρηκότων ἐπαινοῦσι τὸν προσθέντα τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θάπτομένοις ἀγορεύεσθαι αὐτόν. ἐμοὶ δὲ ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει εἶναι ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς, οἷα καὶ νῦν περὶ τὸν τάφον τόνδε δημοσίᾳ παρασκευασθέντα ὁρᾶτε, καὶ μὴ ἐν ἐνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρετὰς κινδυνεύεσθαι εὖ τε καὶ χειρὸν εἰπόντι πιστευθῆναι. [35.2] χαλεπὸν γὰρ τὸ μετρίως εἰπεῖν ἐν ᾧ μόλις καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας βεβαιοῦται. ὃ τε γὰρ ξυνειδῶς καὶ εὖνους ἀκροατῆς τάχ' ἂν τι ἐνδεεστέρως πρὸς ἅ βούλεται τε καὶ ἐπίσταται νομίσειε δηλοῦσθαι, ὃ τε ἄπειρος ἔστιν ἅ καὶ πλεονάζεσθαι, διὰ φθόνον, εἴ

τι ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἀκούοι. μέχρι γὰρ τοῦδε ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοὶ εἰσι περὶ ἐτέρων λεγόμενοι, ἐς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἰκανὸς εἶναι δοῦσά τι ὧν ἤκουσεν· τῷ δὲ ὑπερβάλλοντι αὐτῶν φθονοῦντες ἤδη καὶ ἀπιστοῦσιν. [35.3] ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη ταῦτα καλῶς ἔχειν, χρὴ καὶ ἐμὲ ἐπόμενον τῷ νόμῳ πειραῖσθαι ὑμῶν τῆς ἐκάστου βουλήσεώς τε καὶ δόξης τυχεῖν ὡς ἐπὶ πλεῖστον.

[36] [36.1] Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν προγόνων πρῶτον· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῶνδε τὴν τιμὴν ταύτην τῆς μνήμης δίδοσθαι. τὴν γὰρ χώραν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ οἰκοῦντες διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδοσαν. [36.2] καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν· κτησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὅσῃν ἔχομεν ἀρχὴν οὐκ ἀπόνως ἡμῖν τοῖς νῦν προσκατέλιπον. [36.3] τὰ δὲ πλείω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἶδε οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυῖᾳ ἡλικίᾳ ἐπηυξήσαμεν καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην. [36.4] ὧν ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα, οἷς ἕκαστα ἐκτήθη, ἢ εἴ τι αὐτοὶ ἢ οἱ πατέρες ἡμῶν βάρβαρον ἢ Ἑλληνα πολέμιον ἐπιόντα προθύμως ἠμυνάμεθα, μακρογορεῖν ἐν εἰδόσιν οὐ βουλόμενος ἐάσω· ἀπὸ δὲ οἴας τε ἐπιτηδεύσεως ἤλθομεν ἐπ' αὐτὰ καὶ μεθ' οἴας πολιτείας καὶ τρόπων ἐξ οἴων μεγάλα ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας πρῶτον εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν τῶνδε ἔπαινον, νομίζων ἐπὶ τε τῷ παρόντι οὐκ ἂν ἀπρεπῆ λεχθῆναι αὐτὰ καὶ τὸν πάντα ὄμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων ξύμφορον εἶναι ἐπακοῦσαι αὐτῶν.

[37] [37.1] Χρῶμεθα γὰρ πολιτεία οὐ ζηλούση τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τισὶν ἢ μιμούμενοι ἐτέρους. καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἐν τῷ εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλεόν ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται, οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων γέ τι ἀγαθὸν δοῦσά τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανεία κεκάλυται. [37.2] ἐλευθέρως δὲ τὰ τε πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύομεν καὶ ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτηδεύματων ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέλας, εἰ καθ' ἡδονὴν τι δοῦν, ἔχοντες, οὐδὲ ἀζημίους μὲν, λυπηρὰς δὲ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι. [37.3] ἀνεπαχθῶς δὲ τὰ ἴδια προσομιλοῦντες τὰ δημόσια διὰ δέος μάλιστα οὐ

παρανομοῦμεν, τῶν τε αἰεὶ ἐν ἀρχῇ ὄντων ἀκροάσει καὶ τῶν νόμων, καὶ μάλιστα αὐτῶν ὅσοι τε ἐπ' ὠφελία τῶν ἀδικουμένων κεῖνται καὶ ὅσοι ἄγραφοι ὄντες αἰσχύνην ὁμολογουμένην φέρουσιν.

[38] [38.1] 'Καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλείστας ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα, ἀγῶσι μὲν γε καὶ θυσίαις διητησίαις νομίζοντες, ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν, ὧν καθ' ἡμέραν ἡ τέρψις τὸ λυπηρὸν ἐκπλήσσει. [38.2] ἐπεσέρχεται δὲ διὰ μέγεθος τῆς πόλεως ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα, καὶ ξυμβαίνει ἡμῖν μηδὲν οἰκειότερα τῇ ἀπολαύσει τὰ αὐτοῦ ἀγαθὰ γιγνόμενα καρποῦσθαι ἢ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

[39] [39.1] 'Διαφέρομεν δὲ καὶ ταῖς τῶν πολεμικῶν μελέταις τῶν ἐναντίων τοῖσδε. τὴν τε γὰρ πόλιν κοινήν παρέχομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπειρογόμεν τινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος, ὃ μὴ κρυφθὲν ἂν τις τῶν πολεμίων ἰδὼν ὠφεληθεῖη, πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τὸ πλεόν καὶ ἀπάταις ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα εὐψύχῳ· καὶ ἐν ταῖς παιδείαις οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθύς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται, ἡμεῖς δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι οὐδὲν ἤσσον ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. [39.2] τεκμήριον δέ· οὐτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι καθ' ἑαυτοὺς, μεθ' ἀπάντων δὲ ἐς τὴν γῆν ἡμῶν στρατεύουσι, τὴν τε τῶν πέλας αὐτοὶ ἐπελθόντες οὐ χαλεπῶς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ τοὺς περὶ τῶν οἰκείων ἀμυνομένους μαχόμενοι τὰ πλείω κρατοῦμεν. [39.3] ἀθρόα τε τῇ δυνάμει ἡμῶν οὐδεὶς πῶ πολέμιος ἐνέτυχε διὰ τὴν τοῦ ναυτικοῦ τε ἅμα ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐν τῇ γῇ ἐπὶ πολλὰ ἡμῶν αὐτῶν ἐπίπεμψιν· ἦν δέ που μορῖῳ τινὶ προσμείξωσι, κρατήσαντές τέ τινας ἡμῶν πάντας ἀύχουσιν ἀπεῶσθαι καὶ νικηθέντες ὑφ' ἀπάντων ἡσσησθαι. [39.4] καίτοι εἰ ῥαθυμία μᾶλλον ἢ πόνων μελέτη καὶ μὴ μετὰ νόμων τὸ πλεόν ἢ τρόπων ἀνδρείας ἐθέλομεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν, καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι μὴ ἀτολμοτέρους τῶν αἰεὶ μοχθούντων φαίνεσθαι, καὶ ἔν τε τούτοις τὴν πόλιν ἀξίαν εἶναι θαυμάζεσθαι καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις.

[40] [40.1] 'Φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας· πλοῦτῳ τε ἔργου μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα, καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινὶ αἰσχρόν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον. [40.2] ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ

πολιτικά μὴ ἐνδεῶς γινῶναι· μόνοι γὰρ τὸν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν, καὶ οἱ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομεν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἡγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ἃ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. [40.3] διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔχομεν ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι· ὁ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ' ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τὰ τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γινώσκοντες καὶ διὰ ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων. [40.4] καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν ἐνηντιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους. βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σῶζειν· ὁ δὲ ἀντοφείλων ἀμβλύτερος, εἰδῶς οὐκ ἐς χάριν, ἀλλ' ἐς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων. [40.5] καὶ μόνοι οὐ τοῦ ξυμφέροντος μᾶλλον λογισμῷ ἢ τῆς ἐλευθερίας τῷ πιστῷ ἀδεῶς τινὰ ὠφελοῦμεν.

[41] [41.1] Ἐυνελών τε λέγω τὴν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδευσιν εἶναι καὶ καθ' ἕκαστον δοκεῖν ἂν μοι τὸν αὐτὸν ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ' ἂν εἶδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστα ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὐταρκες παρέχεσθαι. [41.2] καὶ ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἢ δύναμις τῆς πόλεως, ἦν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει. [41.3] μόνη γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείστων ἐς πείραν ἔρχεται, καὶ μόνη οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει ὑφ' οἴων κακοπαθεῖ οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν ὡς οὐχ ὑπ' ἀξίων ἄρχεται. [41.4] μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐ δὴ τοι ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχόμενοι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα, καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὀμήρου ἐπαινέτου οὔτε ὅστις ἔπεσι μὲν τὸ αὐτίκα τέρψει, τῶν δ' ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἢ ἀλήθεια βλάβει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρα τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε κάγαθῶν ἀΐδια ξυγκατοικίσαντες. [41.5] περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως οἶδε τε γενναίως δικαιῶντες μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτὴν μαχόμενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπομένων πάντα τινὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπέρ αὐτῆς κάμνειν.

[42] [42.1] 'Δι' ὁ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς πόλεως, διδασκαλίαν τε ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μῆδὲν ὑπάρχει ὁμοίως, [42.2] καὶ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς νῦν λέγω φανεράν σημείοις καθιστάς. καὶ εἴρηται αὐτῆς τὰ μέγιστα· ἅ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν, καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσοῤῥόπος ὡσπερ τῶνδε ὁ λόγος τῶν ἔργων φανείη. δοκεῖ δέ μοι δηλοῦν ἀνδρὸς ἀρετὴν πρώτη τε μηνύουσα καὶ τελευταία βεβαιούσα ἢ νῦν τῶνδε καταστροφῆ. [42.3] καὶ γὰρ τοῖς τᾶλλα χεῖροσι δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίθεσθαι· ἀγαθῶ γὰρ κακὸν ἀφανίσαντες κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν. [42.4] τῶνδε δὲ οὔτε πλούτου τις τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν προτιμήσας ἐμαλακίσθη οὔτε πενίας ἐλπίδι, ὡς κἂν ἔτι διαφυγῶν αὐτὴν πλουτήσειεν, ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποιήσατο· τὴν δὲ τῶν ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν αὐτῶν λαβόντες καὶ κινδύνων ἅμα τόνδε κάλλιστον νομίσαντες ἐβουλήθησαν μετ' αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι, τῶν δὲ ἐφίεσθαι, ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθῶσειν ἐπιτρέψαντες, ἔργῳ δὲ περὶ τοῦ ἤδη ὀρωμένου σφίσιν αὐτοῖς ἀξιοῦντες πεποιθέναί, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν μᾶλλον ἡγησάμενοι ἢ [τὸ] ἐνδόντες σώζεσθαι, τὸ μὲν αἰσχροὺς τοῦ λόγου ἔφυγον, τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι ὑπέμειναν καὶ δι' ἐλαχίστου καιροῦ τύχης ἅμα ἀκμῆ τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους ἀπηλλάγησαν.

[43] [43.1] 'Καὶ οἶδε μὲν προσηκόντως τῇ πόλει τοιοῖδε ἐγένοντο· τοὺς δὲ λοιποὺς χρὴ ἀσφαλεστέραν μὲν εὐχεσθαι, ἀτολμοτέραν δὲ μῆδὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τοὺς πολεμίους διάνοιαν ἔχειν, σκοποῦντας μὴ λόγῳ μόνῳ τὴν ὠφελίαν, ἦν ἂν τις πρὸς οὐδὲν χειρὸν αὐτοὺς ὑμᾶς εἰδότας μηκύνει, λέγων ὅσα ἐν τῷ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι ἀγαθὰ ἔνεστιν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῆς πόλεως δύναμιν καθ' ἡμέραν ἔργῳ θεωμένους καὶ ἐραστὰς γιγνομένους αὐτῆς, καὶ ὅταν ὑμῖν μεγάλη δόξη εἶναι, ἐνθυμούμενους ὅτι τολμῶντες καὶ γινώσκοντες τὰ δέοντα καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αἰσχυρόμενοι ἄνδρες αὐτὰ ἐκτήσαντο, καὶ ὅποτε καὶ πείρα του σφαλεῖεν, οὐκ οὖν καὶ τὴν πόλιν γε τῆς σφετέρας ἀρετῆς ἀξιοῦντες στερεῖσκειν, κάλλιστον δὲ ἔρανον αὐτῇ προῖέμενοι. [43.2] κοινῇ γὰρ τὰ σώματα διδόντες ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον ἐπισημώτατον, οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἢ δόξα αὐτῶν παρὰ τῷ ἐντυχόντι αἰεὶ

καὶ λόγου καὶ ἔργου καιρῶ αἰείμνηστος καταλείπεται. [43.3] ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαίνει ἐπιγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἐκάστῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδιδαιτᾶται. [43.4] οὐς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες καὶ τὸ εὐδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον κρίναντες μὴ περιορᾶσθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. [43.5] οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπίς οὐκ ἔστιν ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἢ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα, ἦν τι πταίσωσιν. [43.6] ἀλγεινότερα γὰρ ἀνδρὶ γε φρόνημα ἔχοντι ἢ μετὰ τοῦ [ἐν τῷ] μαλακισθῆναι κάκωσις ἢ ὁ μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος.

[44] [44.1] 'Δι' ὅπερ καὶ τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας, ὅσοι πάρεστε, οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι. ἐν πολυτρόποις γὰρ ξυμφοραῖς ἐπίστανται τραφέντες· τὸ δ' εὐτυχές, οἱ ἂν τῆς εὐπρεπεστάτης λάχωσιν, ὥσπερ οἶδε μὲν νῦν, τελευτῆς, ὑμεῖς δὲ λύπης, καὶ οἷς ἐνευδαιμονῆσαί τε ὁ βίος ὁμοίως καὶ ἐντελευτῆσαι ξυνεμετρήθη. [44.2] χαλεπὸν μὲν οὖν οἶδα πείθειν ὄν, ὧν καὶ πολλάκις ἔξετε ὑπομνήματα ἐν ἄλλων εὐτυχίαις, αἷς ποτὲ καὶ αὐτοὶ ἠγάλλεσθε· καὶ λύπη οὐχ ὧν ἂν τις μὴ πειρασάμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ' οὗ ἂν ἐθᾶς γενόμενος ἀφαιρεθῆ. [44.3] καρτερεῖν δὲ χρὴ καὶ ἄλλων παίδων ἐλπίδι, οἷς ἔτι ἡλικία τέκνωσιν ποιεῖσθαι· ἰδίᾳ τε γὰρ τῶν οὐκ ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμενοί τισιν ἔσονται, καὶ τῇ πόλει διχόθεν, ἕκ τε τοῦ μὴ ἐρημοῦσθαι καὶ ἀσφαλείᾳ, ξυνοίσει· οὐ γὰρ οἶόν τε ἴσον τι ἢ δίκαιον βουλευέσθαι οἱ ἂν μὴ καὶ παιῖδας ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλλόμενοι κινδυνεύωσιν. [44.4] ὅσοι δ' αὖ παρηβήκατε, τόν τε πλέονα κέρδος ὄν ἠτύχεῖτε βίον ἠγεῖσθε καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι, καὶ τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ κουφίζεσθε. τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινὲς φασί, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.

[45] [45.1] παισὶ δ' αὖ ὅσοι τῶνδε πάρεστε ἢ ἀδελφοῖς ὄρῳ μέγαν τὸν ἀγῶνα (τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἴωθεν ἐπαινεῖν), καὶ μόλις ἂν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς οὐχ ὁμοῖοι, ἀλλ' ὀλίγῳ χεῖρους κριθεῖτε. φθόνος γὰρ τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ ἀντίπαλον, τὸ δὲ μὴ ἐμποδῶν ἀνανταγωνίστῳ εὐνοία τετίμηται. [45.2] εἰ δέ με δεῖ καὶ γυναικείας τι ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν χηρείᾳ ἔσονται, μνησθῆναι,

βραχεία παραινέσει ἅπαν σημανῶ. τῆς τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χείροσι γενέσθαι ὑμῖν μεγάλη ἢ δόξα καὶ ἦς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ἦ.

[46] [46.1] Εἴρηται καὶ ἐμοὶ λόγῳ κατὰ τὸν νόμον ὅσα εἶχον πρόσφορα, καὶ ἔργῳ οἱ θαπτόμενοι τὰ μὲν ἤδη κεκόσμηται, τὰ δὲ αὐτῶν τοὺς παῖδας τὸ ἀπὸ τοῦδε δημοσίᾳ ἢ πόλις μέχρι ἥβης θρέψει, ὠφέλιμον στέφανον τοῖσδέ τε καὶ τοῖς λειπομένοις τῶν τοιῶνδε ἀγώνων προτιθεῖσα· ἄθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσιν. [46.2] νῦν δὲ ἀπολοφυράμενοι ὄν προσήκει ἐκάστῳ ἅπιτε.'

Θ ΟΥ Κ Υ Δ Ι Δ ΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝ-
νησιακού πολέμου Βιβλία η̄.

THVCYDIDIS DE
BELLO PELOPON-
nesiaco Libri viii.

Idem Latine, ex interpretatione
Laurentii Vallæ, ab Henrico
Stephano recognita.

IN HAC SECUNDA EDITIONE
quæ amplius quàm in prima præstita fuerint, extrema ad
lectorem epistola docebit.

Excudebat Henricus Stephanus
Anno M. D. LXXXVIII.

1588